

Dr. Alojz Šteiner
Dr. Tomaž Čas

DOMOLJUBNE IN VETERANSKE ORGANIZACIJE – PRIMER SLOVENIJA

Povzetek

V prispevku predstavljamo ugotovitve iz proučevanja in analize slovenskih domoljubnih in veteranskih organizacij (DVO) ter na tej podlagi razpravljamo o značilnostih funkcionalnega in socialnega imperativa veteranskih organizacij na primeru Slovenije. Pri tem se lotevamo predstavitev devetih DVO, katere so povezane v posebno koordinacijo (KoDVOS). Veteranstvo na Slovenskem ima preko 140 letno tradicijo in posebno razvojno pot od samih začetkov vse do obdobja po osamosvojitvi Slovenije pred četrto stoletje. Tako slovenska organiziranost vključuje organizacije povezane z veterani 1. in 2. svetovne vojne, veterani osamosvojitvenega obdobja 1990–1991 kot tudi zadnje generacijo povezano z mednarodnimi operacijami in misijami v katerih slovenski vojaki in policisti sodelujejo zadnjih dvajset let. Slovenija ima moderen, pa tudi zelo liberalen pristop k organizaciji in delovanju domoljubnih in veteranskih društev in zvez, katere financira preko obrambnega ministrstva z izjemo organizacij vojnih in civilnih invalidov, ki jih financira pristojno ministrstvo za socialne zadeve. Dve slovenski posebnosti sta povezani z vprašanjem, kako in kdo ščiti vrednote, ki jih zastopajo in ohranjajo DVO, in kako DVO in njihove dejavnosti lahko prispevajo k spravi glede dejanj, ki so v času naci-fašistične okupacije in družbene revolucije najbolj razklale in razdelile takratno in številne kasnejše generacije Slovencev. Zato navajamo ugotovitve, ki kažejo, da tranzicijsko obdobje o teh zadevah v Sloveniji še ni končano.

Ključne besede: *domoljubne in veteranske organizacije, društva, Koordinacija domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije, vojni veterani, zaščita vojnih veteranov.*

Abstract

Key words: *Patriotic' and Veteran's Organizations, Societies, Coordination of Patriotic' and Veteran's Organizations of Slovenia, Veterans, Veteran's Protection.*

Uvod

Ob 25-letnici osamosvojitve Republike Slovenije in vojne za samostojno Slovenijo je devet slovenskih DVO sodelovalo v pripravah in izvedbi 16. letne konference delovne skupine za študije konfliktov - Veterani in družba v okviru partnerstva za mir, ki je od 4. do 7. julija potekala v Sloveniji na temo »Demobilizacija in reintegracija nekdanjih borcev skozi zgodovino« (angl. 16th Annual Conference of the PfPC Conflict Studies Working Group »Veterans and Society«, Demobilization and Reintegration of Ex-combatants through History). Povabilo k sodelovanju je predstavljalo tudi začetek študija slovenskega primera, ki je bila kasneje izdelana (Šteiner in Čas, 2017). V prispevku uporabljamo in predstavljamo del te raziskave.

Pri predstavitvi uporabljenega metodološkega okvirja poudarjamo, da smo v raziskavi in razpravah izhajali iz hipoteze, da je struktura in delovanje slovenskih organizacij na področju vojnega veteranstva in vojnih invalidov specifična in zgodovinsko pogojena z izrazito tranzicijskimi značilnostmi. Pri tem smo se osredinili na devet domoljubno veteranskih zvez in društev, ki v Sloveniji združujejo vojne veterane, vojne invalide, civilne invalide vojne in vojaškostarešinski zbor t. i. štirih generacij¹. Za proučevanje in raziskavo smo si zastavili vprašanja, kako so slovenske DVO organizirane, kakšno je njihovo poslanstvo, delovanje in uresničevanje javnega interesa. S proučevanjem pa smo iskali odgovore o tem, kako se je uresničeval funkcionalni imperativ DVO in katere so slovenske posebnosti glede razmejevanja med domoljubi in veterani, pri sodelovanju z državnimi organi, njihovem financiranju, medsebojnem in vojnimi mednarodnem sodelovanju, strukturi in številu članstva in uresničevanja poslanstva in nalog. Na postavljena vprašanja dajemo odgovore tudi v razpravi, kjer pa poleg omenjenih vprašanj iščemo odgovore tudi na vprašanja povezana

---

¹ Gre za veterane in veteranstvo povezane s 1. in 2. svetovno vojno, osamosvojitvenimi procesi in vojno za samostojno Slovenijo 1991 ter mednarodnimi operacijami po koncu hladne vojne.

s spravo in uresničevanjem ostalih elementov socialnega imperativa, kot so vrednote, odnos do zgodovinskega spomina in predvsem domoljubja ter na odgovor ali potrebujemo ali ne veteranske organizacije. Pri tem je bilo treba opredeliti tudi pojmovanje domoljubja in vojnih veteranov, domoljubnih organizacij ter vojne veterane in veteranske organizacije ter odnos države do teh vprašanj.

S primerjalno analizo smo obdelali normativne in statutarne dokumente obravnavanih zvez in društev in statistične kazalnike ter pripravljena gradiva in predstavitve za potrebe že omenjene konference leta 2016 v Sloveniji. Glavno orodje za predstavljanje stanja in ugotovitev je deskriptivna metoda. Pol standardizirani intervjuji so zajeli najvidnejše predstavnike devetih obravnavanih zvez in društev. Pomemben del spoznanj pa sva avtorja črpala iz opazovanja z osebno udeležbo pri delovanju KoDVOS. Brez podpore in pomoči predsedujočega in članov KoDVOS v zaključnem delu našega raziskovanja in prizadevanj za oblikovanje prispevka le-tega gotovo ne bi bilo, za kar izrekamo zahvalo.

1. POJMOVANJE DOMOLJUBJA IN VOJNEGA VETERANSTVA

1.1 Pojmovanje domoljubja

Domoljubje je, tako Žalec, posebno čustvo oziroma vrednota, je ljubezen do domovine. Ljubezen do domovine in domoljubje, ni isto kot ljubezen do države ali ljubezen do naroda. Država je sredstvo za dobro življenje ljudi z različnimi domovinami. Domovina je primarno identitetno določujoča (Žalec v Barle Lakota, 2006, str. 78). Puntam (2002, str. 96–97) pa pravi, da vsi moramo živeti in soditi iz naših posameznih dediščin, medtem ko ostajamo odprti za vpogleda in zunanje kritike. Po Vodopivcu je domoljubje vselej vezano na konkretno družbo, narod in prostor s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi, ta družba - domovina pa naj bi oblikovala odgovornega, uglednega, strpnega in aktivnega državljan, ki se bo zavzemal za demokratična načela in spoštovanje osnovnih človeških vrednot (Vodopivec v Barle Lakota, 2006, str. 39).

V domoljubni družbi se lahko opiramo na druge ljudi, lahko jim zaupamo, ker vemo, da so domoljubni. Če takega zaupanja ni, je prostor odprt za manipulacije s čustvi ljudi, za nepotrebno in drago politizacijo različnih vprašanj. Občutek skupne identitete, pripadnosti določeni skupini, občutek, da so drugi ljudje del nas, nam pomaga, da ohranimo odnos zaupanja, medsebojnega zaupanja in solidarnosti, ki je državljanom potreben (Kymlicka, 1999, str. 27). Moderne družbe so odvisne od spontane podpore

svojih članov, ki se morajo zavedati, da je moderna družba skupen podvig in da se svetovljanstvo in domoljubje ne izključujeta. Ni demokracije brez domoljubja. Domoljubje v demokraciji odraža ljubezen, ki združuje ljudi in so posledično pripravljeni marsikaj storiti za nacionalno državo.

Domoljubje je tudi temeljna komponenta pozitivne samopodobe. Demokracija, osebna rast in pozitivna samopodoba so vrednote, ki zasedajo najvišje mesto na lestvici moralnih vrednot in so tesno povezane. Domoljubje je kot temelj za njihovo uresničitev, torej javno in družbeno pomembna vrednota in bi jo zato morali gojiti tudi v javni morali oziroma etiki (Žalec v Barle Lakota, 2006, str. 79) oziroma na vseh ravneh, zlasti pa v nekaterih javnih službah in pri subjektih, ki zagotavljajo nacionalno varnost v Republiki Sloveniji.

Zato je težko govoriti o domoljubju, če pri tem zanemarimo ali celo zavestno spregledamo preteklost. Pri tem pa ni potrebno iti predaleč nazaj, da osmislimo domoljubje Slovencev, ob vedenju, da so se za svojo identiteto in domoljubje borili od svojega nastanka naprej, seveda v začetku manj uspešno in prepoznavno, kot pa smo lahko to osmislili v novejši zgodovini (Čas v Kladnik, 2009, str. 38). Tudi v bivši skupni državi Jugoslaviji smo izražali ljubezen do države in vseh narodov v njej, bližja pa nam je bila naša ožja domovina - Slovenija, slovenski narod, vrednote slovenskega naroda, svoja lastna identiteta (Čas, 2009, str. 177). V bistvu nismo imeli druge možnosti, kot da smo bili odprti domoljubi in svetovljani in da smo se kot Slovenci borili v bivši Jugoslaviji proti neodprtim oblikam domoljubja. To nas je pripeljalo do tega, da smo identiteto slovenskega naroda izrazili s samostojno Republiko Slovenije, svoje odprto domoljubje in svetovljanstvo pa izkazali z vključitvijo v svojo novo širšo družino oziroma domovino Evropsko unijo. (Čas v Kladnik, 2009 str. 38). V nobenem primeru pa pripadnost Evropi ne more pomeniti odpovedi kateri koli sistemski lastnosti, ki nas oblikuje kot narod, ker s tem zanikamo svojo pripadnost Evropi. Evropska identiteta v ničemer ne zanika nacionalne identitete. Nasprotno, nacionalna identiteta je pogoj za evropsko, ker si lahko Evropejec samo, če si Nемец, Slovenec, Francoz, pripadnik enega od evropskih narodov (Bučar v Kladnik, 2009, str. 70).

Hribar trdi, da je domoljubja toliko manj, kolikor slabše se ljudje počutijo v svojem okolju. Domoljubje označuje narodni ponos. Tudi preveliko poudarjanje zaslug nekaterih, »najbolj zaslužnih«, kar očitno pomeni zaničevanje drugih, ne omogoča ali vsaj otežuje identifikacijo z »domovino«. V njej smo vsi »doma« (Hribar v Kladnik, 2009: 18).

»Domoljubje bo kljub hitremu procesu globalizacije ostalo aktualno čustvo, saj bomo dom in domovino poznali tudi v prihodnje. Kako jo bomo ljubili in se obnašali do nje, pa bo odvisno od tega, kako jo bomo poznali in bili ponosni nanjo. Ne gre pozabiti, da domoljubje pomembno prispeva k izgradnji socialne kohezije posamezne družbe in z njo domovine. (Prebilič in Barle Lakota v Kladnik, 2010, str. 56).

1.2 Pojmovanje vojnega veteranstva

Vojni veteran je pogosto definiran kot star, zaslužen, upokojen delavec, star odslužen vojak (Veliki ugankarski slovar, 1993, str. 816), oziroma kot star izkušen oziroma odslužen vojak, ali starejši in izkušen delavec na določenem področju (SAZU, 2000). Zakon o vojnih veteranih se v svoji definiciji osredotoča na vojne veterane 1991 in osebe, ki lahko imajo veteranski status. V nadaljevanju pa zakon dodatno opredeljuje tudi osebe, ki so sodelovale v narodno osvobodilni vojni (borci v drugi svetovni vojni in drugi povezani s to vojno) in tudi pripadniki narodno revolucionarne organizacije – TIGR.

Vlogo in naloge veteranskih organizacij je na splošno mogoče opredeliti kot zastopanje veteranov pri pridobitvi, ohranitvi in izboljšanju socialnega statusa, pomoč pri vseh oblikah zdravljenja, izboljšanja psiho-socialnega statusa ter oblikovanju skupnih stališč, druženju, medsebojni pomoči in vsestranski družbeni reintegraciji ter ohranjanje zgodovinskega spomina in vrednot tako v sistemu, kot tudi v družbi. Tako kot domoljubne organizacije imajo tudi organizacije vojnih veteranov pomembno vlogo v civilni družbi. So pomemben branik vrednot v sodobni družbi, nujen steber zgodovinskega spomina ter pomnik težkih dogodkov in pomemben vezni člen med civilno družbo ter obrambno varnostnim sistemom ter nekdo, ki lahko nudi pomoč v procesu izobraževanja mladih.

Lipič (2017) navaja, da je razumevanje poslanstva tako domoljubov kot veteranov danes, ko braniti domovino ni več poudarjanja vredna vrednota, še toliko bolj pomembna ravno na točki domoljubja. Zato je marginalizacija vseh tistih družbenih skupin, ki ne prispevajo k družbeni rasti, velika napaka vsake aktualne oblasti, ki ravna izključevalno. Je pa nekaj, kar je pri razumevanju dveh opisanih pojmov potrebno razumeti, ne glede na posebnosti generacij vojnih veteranov.

2. SLOVENSKA DOMOLJUBNO-VETERANSKA PALETA

V nadaljevanju predstavljamo devet slovenskih domoljubnih in veteranskih zvez in združenj skozi njihovo uradno opredelitev, poslanstvo, dejavnosti in začetke delovanja ter njihovo tranzicijo ob vzpostavitvi samostojne Republike Slovenije. V nadaljevanju obravnavamo organizacije, ki so 16. septembra 2008 v uradu predsednika države in ob njegovi navzočnosti, slovesno podpisale Dogovor o sodelovanju domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije, kratko KoDVOS².

Zveza društev »General Maister« (kratica **ZDGM**) je zveza domoljubnih društev, ki združujejo potomce Maistrovih borcev in drugih ljudi, ki želijo ohraniti spomin na zgodovinsko delo in domoljubno sporočilnost generala Rudolfa Maistra in njegovih borcev za severno mejo, kot tudi tiste, ki so delovali za nastanek samostojne Slovenije in delujejo v domoljubnih društvih v negovanju domoljubja (Statutarna pogodba, 1. čl.). ZDGM pokriva veteranske dejavnosti povezane s 1. svetovno vojno.

Poslanstvo ZDGM je vzpodbujanje narodne zavesti Slovencev, vzgoja mladih rodov Slovencev v obliki domoljubnega delovanja ter ohranjanje zgodovinskega spomina od bojev za severno mejo, bojev proti fašizmu in bojev za samostojno Slovenijo. V sodelovanju s Slovensko vojsko in s skupnim delovanjem z drugimi domoljubnimi ter veteranskimi organizacijami vzpodbujajo domoljubje ter utrjujejo obrambne sposobnosti Republike Slovenije (ZDGM, 2016).

ZDGM je v samostojni Sloveniji ustanovljena 15. septembra 2005 (ZDGM, 2016) medtem, ko je ljubljansko društvo delovalo že od leta 1998.

Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij Organizacije TIGR Primorske (krajše **Društvo TIGR Primorske** (kratica **TIGR**) je rodoljubno društvo, ki povezuje člane pri negovanju tradicij, ki slonijo na izročilu TIGRa (TIGR, 2016).

Temeljni namen in poslanstvo društva je gojitev spomina na delovanje medvojne organizacije TIGR in osveščanje javnosti o pomenu in vlogi antifašizma na Primorskem med obema vojnoma in dejanski vlogi TIGRa na Primorskem ter njegovem prispevku za priključitev Primorske matici (<http://www.tigr-drustvo.si/>) V tej smeri so tudi prizadevanja, da bi po letih zamolčanosti TIGRovcem priznali

---

² Štiri leta kasneje je bila v koordinacijo sprejeta tudi ZDCIVS in je sedaj povezanih devet članic (Podržaj, 2017).

vlogo in pomen znotraj antifašističnega boja in bi ga zgodovinsko pravično ovrednotili.

Sedanje društvo TIGR je bilo ustanovljeno 21. maja 1994 v Postojni, vanj so se vključili preživeli člani Organizacije TIGR Julijske krajine v Italiji (današnje Primorske), ki je delovala od leta 1927 do 1941, njihovi svojci, simpatizerji in prijatelji ter drugi. Člani društva so tudi Slovenci, ki živijo v Italiji³. Gre za enovito društvo, ki je organizirano v devetih območnih enotah.

Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije (s kratico **ZZB NOB Slovenije** ali krajše **ZZB**) je veteranska organizacija sodelujočih v boju proti nacizmu in fašizmu in njihovih mlajših simpatizerjev. Je ena najštevilčnejših civilnodružbenih organizacij v Sloveniji⁴, saj poleg še živih borcev in aktivistov narodno osvobodilnega boja (krajše NOB), žrtev vojnega nasilja in drugih udeležencev NOB 1941–1945 združuje tudi člane, ki imajo spoštljiv, pozitiven odnos do NOB in so pripravljeni sodelovati v prizadevanjih in pri uveljavljanju vrednot tega boja. Te vrednote so zlasti: domoljubje, svobodomiselnost, protinacifašizem, narodova suverenost, tovarištvo, enakopravnost, solidarnost, humanost, poštenost, socialna pravičnost in druge vrednote, ki zagotavljajo spoštovanje človekovih pravic⁵.

Predhodnica ZZB je bila ustanovljena 4. julija 1948. Leta 1991 je ZZB izstopila jugoslovanske zveze in se leto kasneje reorganizirala ter preimenovala. Od leta 1997 se lahko včlanjujejo tudi tisti, ki niso bili udeleženci NOB. Sedanje ime je dobila leta 2007 (ZZB, 2016). Polnopravna članica svetovne veteranske organizacije (WVF) je od leta 1993.

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije (kratica **ZDVIS**) je prostovoljna, samostojna, neodvisna, nepridobitna, invalidska zveza društev vojnih invalidov. Je reprezentativna invalidska organizacija za vojaške vojne in vojaške mirnodobne invalide s statusom vojnega invalida ter druge upravičence do

---

³ V Italiji na narodnostno mešanem območju delujejo območne enote v Trstu, Gorici in v Benečiji (prav tam).

⁴ Tako po številu članov (42.000) kot tudi 705 krajevnih organizacijah v 82 združenjih in društvih.

⁵ Povzeto po <http://www.zzb-nob.si/kdo-smo/o-nas/>.

varstva po Zakonu o vojnih invalidih (Statut ZDVIS, 1. in 2. čl.). Povezuje društva vojnih invalidov iz 2. svetovne vojne in NOB Slovenije ter vojne za Slovenijo 1991.

Poslanstvo ZDVIS je socialna in zdravstvena zaščita ter veteranska zaščita vojnih invalidov. Nudi pomoč pri uveljavljanju zagotovljenih pravic upravičencem, pomaga pri premagovanju življenjskih težav zaradi invalidnosti in pri usposabljanju za čim bolj neodvisno življenje (<http://www.zdvis.si/o-nas>).

Predhodnica zveze je v povojni Jugoslaviji ustanovljena leta 1945⁶. ZDVIS je bila ustanovljena 19. decembra 1994. Aktivno je vključena v slovensko invalidsko gibanje in od leta 1995 povezana v Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS). Polnopravna članica WVF je od leta 1997 (ZDVIS 2016)

Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije (kratica **ZDCIVS**) je reprezentativna invalidska organizacija društev civilnih invalidov vojn z namenom, da ugotavlja, zagovarja in zadovoljuje posebne skupne potrebe civilnih invalidov vojn ter zastopa njihove interese (Statut ZDCIVS, 1. čl.). Dejavnost zveze šteje kot dopolnitev dela javnih služb v skrbi za invalide.

Zveza in društva delujejo na temelju humanih odnosov in solidarnosti med ljudmi ter se zavzema za mirno reševanje sporov med ljudmi, med narodi in med državami. Zveza v mednarodnem sodelovanju nasprotuje vojnem in vsem oblikam agresije in terorizma (Statut ZDCIVS, 10. čl. in ZDCIVS, 2016).

Predhodnica ZDCIVS je bila ustanovljena 22. decembra 1970, se leta 1977 preimenovala v Zvezo društev civilnih invalidov vojne Slovenije in to ime ohranila tudi v samostojni Sloveniji. Pod današnjim imenom deluje od leta 2002. Aktivno je vključena v slovensko invalidsko gibanje in od leta 1995 povezana v Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS). V mednarodnem okolju pa je soustanoviteljica Evropske zveze invalidov vojn (ZDCIVS, 2016).

Zveza veteranov vojne za Slovenijo (kratica **ZVVS**) je veteranska organizacija sodelujočih v pripravah na vojno oziroma neposrednih obrambnih aktivnostih v

---

⁶ Na slovenskih tleh je že leta 1875 bilo ustanovljeno Mariborsko veteransko in bolniško podporno društvo (ZDVIS, 2016).

vojni v obdobju od maja 1990 do oktobra 1991 (ZVVS, 2016). Je nestrankarska, nepolitična, neprofitna, organizacija društev in posameznikov s statusom vojnega veterana 1991 (<http://www.zvvs.si/?stran=onas.html>).

Poslanstvo ZVVS je ohranjanje zgodovinskega spomina⁷ na omenjeno obdobje ter razvijanje domoljubja, kakor tudi skrb za socialni in statusni položaj vojnih veteranov v Sloveniji. Pa tudi sodelovanje na mednarodnem področju in s sorodnimi organizacijami za prepoznavnost organizacije v domačem in tujem okolju (ZVVS, 2016).

ZVVS je kot Združenje veteranov vojne za Slovenijo bilo ustanovljeno 10. oktobra 1993. Leta 2000 pa se je preoblikovalo v Zvezo veteranov vojne za Slovenijo. (ZVVS, 2016). Polnopravna članica WVF je od leta 1994.

Zveza policijskih veteranskih društev Sever (skrajšano **Združenje Sever**, kratica **ZPVDS**) je veteranska organizacija povezana z osamosvajanjem slovenske države. Je prostovoljno, nepolitično in domoljubno združenje policijskih veteranskih društev. Člani društev Sever so pripadniki organov za notranje zadeve Republike Slovenije (v nadaljevanju tudi ONZ) ali prostovoljci, ki so z organi za notranje zadeve sodelovali v aktivnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali v vojni za Slovenijo 1991 (Sever, 2016). Veterani v ZPVDS so leta 2017 sprejeli posebno Listino temeljnih vrednot s katero opredeljuje osem vrednot, na katerih naj bi temeljilo oblikovanje ciljev ter izvajanje nalog zveze in članov društev⁸.

Združenje Sever je bilo ustanovljeno 26. marca 1994, kot enovito društvo za celotno državo. Društvo si je nadelo ime po znameniti akciji SEVER in aktivnostih takratnih ONZ 1. decembra 1989 v Ljubljani⁹. Preobrazba združenja iz društva v današnjo zvezo se je začela 1998, in je bila končana leta 2002. Od leta 2009 je tudi polnopravni član WVF, kar je edinstven primer v tej mednarodni asociaciji.

---

⁷ Dan ZVVS je 17. maj, kot spomin na dan zavrnitve ukaza o oddaji orožja iz skladišč TO leta 1990 in projekt MSNZ.

⁸ Več o tem glej <http://www.zdruzenje-sever.si/sl/news/zdruzenje-sever/redna-letna-skupscina-zveze-policijskih-veteranskih-drustev-sever2.html>.

⁹ To je bila pomenljiva aktivnost odklapljanja od zveznih oblasti in njihovih represivnih organov. Zato je 1. december tudi spominski dan Združenja Sever (ZPVD, 2016).

Zveza društev in klubov MORiS (skrajšano **Zveza MORiS**, kratica **MORiS**) je nepolitična in prostovoljna organizacija, ki povezuje društva in klube, katerih člani delujejo v javnem interesu na področju obrambe in vojnih veteranov.

Poslanstvo zveze je združevanje ter ohranjanje zgodovinskega pomena MSNZ, 27. Zaščitne enote Teritorialne obrambe in 30. Razvojne skupine, kasnejše 1. Specialne brigade MORiS, v času priprav na osamosvojitve, ubranitev samostojnosti in državnosti ter v vojni za Slovenijo (Vaš, 2017, str. 3). Zveza s programom delovanja izvaja vzgojne, izobraževalne, kulturne, umetnostne in športno-rekreacijske dejavnosti. Preko članic ohranjajo veteranske, domoljubne in rodoljubne tradicije, visoka etična načela in vzor slovenske vojaške profesionalnosti ter slovenskega vojaka skozi celotno zgodovinsko obdobje narodnega obstoja (prav tam).

Zvezo MORiS je deset društev ustanovilo 11. novembra 2008. Organiziranost zveze izhaja iz usmeritve po širokem povezovanju društev civilne družbe¹⁰.

Zveza slovenskih častnikov (kratica **ZSČ**) je prostovoljna, samostojna, stanovska, interesna in strokovna zveza društev. Zveza in njena društva delujejo na področju obrambe, zaščite in varnosti v Republiki Sloveniji. V svojih vrstah združujejo vojaške častnike, podčastnike in vojake ter druge strokovnjake tako aktivne kot rezervne sestave. Pri tem si posebej prizadevajo za krepitev domoljubja, pomoči in solidarnosti ter ohranjanje dejavnosti in organizacijskih oblik na obrambno-varnostnem in zaščitno-reševalnem področju (ZSČ, 2017).

Predhodnica je bila ustanovljena leta 1952 kot stanovska organizacija rezervnih vojaških starešin. Združenje častnikov Slovenije (ZČS) je bilo po osamosvojitvi ustanovljeno 12. oktobra 1993, 10. marca 2007 pa preimenovano v današnjo Zvezo slovenskih častnikov (ZSČ). Leta 2013 je ustanovljeno Združenje slovenskih mirovnikov (ZSM)¹¹. V procesu obrambno-vojaške tranzicije je ZČS/ZSČ opravila izjemno pomembno vlogo pri demobilizaciji vojaškega osebja

---

¹⁰ Marca 2017 so bila v zvezo povezana naslednja društva: 13 strelskih, po 3 veteranska in borilnih športov, po 2 športni in nogometni, po eno avto-moto, konjeniško, letalsko, lokostrelsko, pevsko, študentsko in zgodovinsko (Povzeto po Vaš, 2017, str. 6).

¹¹ To združuje t. i. četrto generacijo veteranov, ki so sodelovali v mednarodnih operacijah in na misijah.

po slovenski osamosvojitveni vojni in pri opustitvi modela množične vojske, prehodu na poklicno popolnjevanje in njeno profesionalizacijo (prav tam). Vključena je v več oblik mednarodnega in bilateralnega sodelovanja.

3. RAZPRAVA

Razpravo začnimo z **odnosom države in njenih predstavnikov do vrednot** kot pomembnim izhodiščem. Domoljubne in veteranske organizacije so na specifičen način povezane z ljudmi, vrednotami in zgodovinskim spominom. Pri tem zgodovinska distanca lahko vpliva na ohranjanje zgodovinskega spomina, za katerega so prav vojni veterani zelo občutljivi. Še zlasti v primerih sprevačanja splošno priznanih zgodovinskih dejstev in poseganja v družbeno sprejete vrednote in temeljne človekove pravice. Na vprašanje, ali je s smrtjo zadnjega vojnega veterana konec veteranskih vrednot neke generacije, je praksa že dala odgovore. Ko opazujemo te spremembe in razvoj v tranzicijskih državah, je ravno pri DVO pomembno vprašanje, kdaj je v čustvih in dojemanju vrednot in dogajanj potrebno te ohranjati ali izvesti prelom, pa tudi ali je to pri vojnih veteranih sploh možno in smiselno. Gre za izziv, ki je po značaju preobrazben, saj zahteva kompleksne spremembe - bodisi pri posameznikih od bojavnika k mirovniku, med dobrim in zlom, med storilcem in žrtvijo, bodisi na ravni družbe - med pravo in nepravo stranjo v času vojnega nasilja, pa tudi za razmerja med okupatorji in branilci, ali vstajništvom in kolaboracijo, pa vse do dileme o slabi ali dobri državi in njenem družbenem ustroju in administraciji v času katere so vojni veterani uresničevali svoje poslanstvo. Vsakokratni pozitivni odnos do tega s strani države oziroma državnih predstavnikov je pri tem zelo pomemben. Zahtevnost izziva je tudi zaradi tega, ker se veteranske organizacije pojavljajo kot naravni in reprezentativni zagovorniki vrednot in sporočilnosti ter prepričanja, da so bila njihova družbeno priznana dejanja ustrezna. Ker so ta po pravilu bila v konfliktu z nekimi nasprotnimi, so pomembna tudi vprašanja in izzivi povezani s spravo.

Glede **prispevka in vloge slovenskih DVO k spravi** (angl. reconciliation) navedimo, da ni vidnih rezultatov in uspehov. Trend se usmerja in vodi celo v nasprotno smer, kar pomeni, da je poudarjanja pripravljenosti in izpostavljanja sprave več, dejanja v praksi pa temu ne sledijo. Razloge za to bi lahko našli v

razvejani in pestri strukturi slovenskih DVO, ki zajema veterane prve in druge svetovne vojne, osamosvojitvene vojne ter mednarodnih operacij po koncu hladne vojne. Vendar so bolj kot to, razlogi v poskusih politizacije DVO, v krepitvi ideoloških delitev v družbi, v primerih potvarjanja in reinterpretacije zgodovinskih dejstev ter pojavih nestrpnosti. Poleg tega raznolika struktura veteranskih organizacij neke generacije, ni osamljen pojav v evropskem prostoru, še zlasti če gre za t. i. tretjo generacijo veteranov iz obdobja ob koncu hladne vojne in procesov demokratizacije. Devet DVO smo že predstavili. Zaradi delitev na ideološki oziroma svetovnonazorski osnovi pa prihaja do vzpostavljanja vzporednih DVO v Sloveniji. Sklenemo lahko, da so slovenske DVO zaradi opisanega, bolj kot v spravo usmerjene v zaščito zgodovinskega spomina in iz tega izhajajočih vrednot.

Pri ocenjevanju **vpliva tranzicijskih značilnosti družbe na delovanje DVO** poleg navedenega izpostavimo več primerov politizacije in strankarskega podrejanja DVO v slovenskem okolju. To se odražajo predvsem v delovanju vzporednih DVO (Združenje za vrednote slovenske osamosvojitve in Domoljubni TIGR – 13. maj). Vprašanje je, ali bo novi zakon o nevladnih organizacijah, ki ga pripravljajo skladno z evropsko zakonodajo, uspel politiziranje veteranstva zaustaviti z opredelitvami, da nevladnih organizacij, tudi domoljubnih in veteranskih, ne smejo ustanovljati politične stranke. Politična senzibilnost vojnih veteranov je glede na njihovo vlogo v družbenem razvoju razumljiva in temu sledijo tudi pričakovanja javnosti. Opazna je zlasti med veterani druge in tretje generacije. Če so vojni veterani 2. svetovne vojne in borci NOB preko svoje veteranske organizacije v nekdanji skupni državi imeli celo status politične stranke, so sedaj s poskusi marginaliziranja ali sprevračanja zgodovinskih dejstev še posebej izzvani. Medtem veterani 3. generacije, ki so v vojaških in nevojaških aktivnostih osamosvajanja in procesih demokratizacije ter drugih tranzicijskih spremembah šli skozi posebno osebno in družbeno preobrazbo, občutljivi na označevanje s silami kontinuitete. Zlasti zato ker se preobrazba ni dogajala samo na političnem področju ampak tudi na področju represivnega

aparata in delovanja le tega¹². Navedeno predstavlja značilnost v procesu reintegracije vojnih veteranov v družbo, ki se ravno v tranzicijskih državah kaže v posebnostih, ki smo jih opisali.

Proučevanje in analiziranje **financiranja** pokaže, da je MORS skrbnik in financer obravnavanih DVO (ZDGM, TIGR Primorske, ZZB, ZVVS, ZPVDS, ZDK MORiS in ZVSO). Financiranje iz državnega proračuna se izvaja na podlagi veljavnega pravilnika o merilih za sofinanciranje dejavnosti društev ali zvez vojnih veteranov. Sofinanciranje programov društev na področju vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja izvaja MDDSZEM. Slovenska vojska pa financira ZSČ. Pomemben vir financiranja obravnavanih zvez so sredstva iz državnega proračuna, omeniti pa je treba še sredstva, ki jih društva dobijo v lokalnih skupnostih od občin ali od članstva v obliki obvezne članarine in drugih finančnih prispevkov.

Sodelovanje Slovenske vojske z obravnavanimi DVO poteka v okviru t. i. civilno vojaškega sodelovanja (CVS), ki vključuje še več drugih civilnih organizacij, zvez in društev, ki delujejo v javnem interesu na področju obrambe, športa, usposabljanja in humanitarnosti. V ta namen se za posamezno organizacijo oblikujejo letni načrti CVS po načelu preglednosti in recipročnosti. Dodajmo še, da za sodelovanje Policije in ZPVD Sever prav tako podpisujejo letne načrte sodelovanja, s katerimi uskladijo skupne projekte in aktivnosti.

Analiza nadalje pokaže **več posebnosti slovenskih DVO**. Prva je povezana z že omenjenimi DVO, ki povezujejo štiri veteranske generacije, dejansko pa imata status vojnih veteranov s strani države priznani le dve generaciji (druga in tretja). Nadalje ugotavljamo, da v slovenskem primeru ni možno potegniti jasne ločnice med veteranskimi in ostalimi domoljubnimi organizacijami. V kolikor v tem poskusu slovenske veteranske DVO razporejamo po tem, ali so povezane v WVF¹³ potem ugotovimo, da so v slovenskem primeru to le štiri: ZZB NOB Slovenije, ZDVIS, ZVVS in ZPVDS.

---

¹² Kot prelomne dogodke lahko izpostavimo akcijo ONZ (milice oziroma današnje policije) 1. decembra 1989 ali pa odziv na poskus odvzema orožja slovenski Teritorialni obrambi maja 1990.

¹³ World Veterans Federation (WVF) je največja svetovna mednarodna organizacija veteranov ustanovljena leta 1950, ki povezuje 172 veteranskih združenj iz 121 držav s 45 milijoni veteranov.

Reprezentativnost na področju vojnega veteranstva in vojnih invalidov je možno verodostojno preverjati preko tega, ali ima pretežni del članov DVO status vojnega veterana ali vojnega invalida oziroma civilnega invalida vojne. Analiza pokaže, da imamo po navedenem kriteriju v Sloveniji dve takšni veteranski (ZVVS in ZPVDS) in dve invalidski organizaciji (ZDVIS in ZDCIVS). K navedenemu je treba dodati, da zveza, ki skrbi za poslanstvo veteranov 1. svetovne vojne in društvo organizacije TIGR, nimata več nobenega veterana z ustreznim statusom iz tistega obdobja¹⁴, da ima veteranska organizacija (ZZB), ki skrbi za veterane 2. svetovne vojne in borce NOB konec leta 2016 le še 8000 članov s statusom veterana 2. svetovne vojne od skupno 42.000 članov v društvih, ki jih povezuje.

Pri razvrščanju slovenskih DVO po **statusih javnega interesa**, ki jim ga je podelila država, poleg posebnosti podeljevanja statusov s strani državnih organov lahko ugotovimo, da imamo med desetimi obravnavanimi organizacijami šest veteranskih in dve invalidski ter eno stanovsko (ZSČ) in domoljubno (TIGR). Na področju obrambe ima javni interes priznanih pet zvez, praktično pa ga uresničuje vseh devet DVO, glede na podpisane vsakoletne dogovore o sodelovanju s Slovensko vojsko. Kot posebnost dodajmo, da tri DVO uresničujejo tudi javni interes na področju vzgoje in izobraževanja in dve tudi na področju kulture. Podeljenih sedem vrst javnih statusov je na področjih za katera pa skrbi pet ministrskih resorjev. Uradno ima veteranski status le šest plus pogojno dve (invalidski organizaciji op. a.) DVO, če pa upoštevamo že omenjeno reprezentativnost, potem pa le štiri DVO. Pregled pridobljenih statusov javnega interesa po DVO v letu 2016 je predstavljen v preglednici 1.

Preglednica 1: Pregled pridobljenega statusa javnega interesa po DVO v letu 2016

ZŠ	Naziv DVO	Področje javnega interesa za katerega ima DVO status						
		vojni veterani	vojni invalidi	vojna grobišča	vojno nasilje	obramba	vzgoja in izobraž.	kultura

Leta 1950 so jo v Parizu ustanovila veteranska združenja iz Belgije, Francije, Italije, Jugoslavije, Luksemburga, Nizozemske, Turčije in ZDA. Odbor WVF za Evropo združuje preko 70 različnih nacionalnih veteranskih združenj iz 40 držav (<http://www.wvf-fmac.org/>).

¹⁴ Zadnji Maistrov borec v Sloveniji je bil Friderik Kralj, slovenski podčastnik, partizan in Maistrov borec za severno mejo, rojen leta 1900, ki je umrl leta 1999. Zadnji TIGRovec in udeleženec NOB je umrl 2013, to je bil Franc Čopi – Borotin, rojen 1916.

1.	ZDGM	X				X	X	X
2.	TIGR						X ¹⁵	
3.	ZZB	X		X	X			
4.	ZDVIS		X					
5.	ZDCIVS		X					
6.	ZVVS	X				X		
7.	ZPVDS	X		X				
8.	MORiS	X				X		
9.	ZSČ					X		
SKUPAJ		5	2	2	1	4	2	1

Ko analiziramo **poslanstva in uresničevanju funkcionalnega imperativa veteranskih organizacij** ugotovimo značilnost, da prevladuje domoljubnost. S tem je funkcionalni imperativ, ko gre za skrb za socialno varnost veteranov, skrb za zdravstveno varnost in pomoč ter oskrbo bolnih veteranov, sodelovanje pri normativnem urejanju veteranskih statusnih zadev in skrb za spominska obeležja in vojna grobišča v poslanstvih DVO odrinjen na stran. Navedeno potrjuje tudi ugotovitev, da je država devetim DVO podelila 17 statusov javnega interesa, povprečno več kot dva na organizacijo in struktura teh statusov. Sklepamo, da se slovenske DVO v prizadevanjih za nadomestitev vojnih veteranov in vojnih invalidov s priznanim statusom, zatekajo pod okrilje domoljubnosti organizacij in široke odprtosti, ki jo omogoča zakon o društvih. To tranzicijsko spremembo na področju funkcionalnega imperativa veteranskih organizacij, označimo kot premik od skrbi za vojne veterane - v prizadevanja za ohranjanje zgodovinske vloge. Premik je pogojen s tem, da se veterani starajo in umirajo. Pri socialnem imperativu se sprememba kaže v premiku od poudarjanja pridobitev in zaslug - k doseganju razumevanja in spoštovanja vrednot za katere so si veterani prizadevali. Ali povedano drugače, pri funkcionalnem imperativu gre za premik od materialnih k nematerialnim sestavinam, pri socialnem pa od izpostavljanja in povzdigovanja junakov v izpostavljanje sporočil povezanih z mirom in pravičnostjo.

Pri **analiziranju števila vojnih veteranov v Sloveniji** je treba upoštevati, da je za dodeljevanje statusa vojnega veterana in uradne evidence pristojna država in njene upravne enote. Slovenska posebnost je tudi, da je normativno veteranska zaščita za osamosvojitvene veterane pri sicer zelo omejenih bonitetah povezana

¹⁵ Vključuje tudi področje krepitve narodne zavesti.

s starostno dobo 55. let. To vodi k temu, da posamezniki ugotovijo pomen statusa, kar jih vodi, da si ga poskušajo urediti. Medtem, ko za t. i. četrto generacijo veteranov, ki so sodelovali v mednarodnih operacijah in na misijah veteranstvo normativno še ni urejeno¹⁶. Predstavljeni podatki v preglednici 2 kažejo primerjavo v strukturi med letom 2015 in 2016 po posameznih kategorijah, kot jih razvršča pristojno ministrstvo. Iz predstavljenega je razvidna ne le pestra sestava, ampak tudi značilnosti dveh generacij (druge in tretje) vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja na Slovenskem.

Preglednica 2: Primerjava strukture vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja v Sloveniji med letom 2015 in 2016

	Kategorija kot prikazuje MDDSZEM	31. 12. 2015	31. 12. 2016	Indeks	Struktura v %
1.	VOJNI VETERANI NOB				
1.1.	Borci NOB	6.811	5.643	82,85	70,11
1.2.	Civilni udeleženci, mlajši od 15 let	1.702	1.587	93,24	19,72
1.3.	Borci NOB iz drugih krajev Jugoslavije	764	648	84,82	8,05
1.4.	Pripadniki zavezniških vojsk	30	18	60,00	0,22
1.5.	Vojni ujetniki 1941	18	14	77,78	0,17
1.6.	Drugi upravičenci	157	139	88,53	1,73
	SKUPAJ	9.482	8.049	84,89	100,00
2.	VOJNI INVALIDI				
2.1.	Vojaški vojni invalidi	590	473	80,17	15,44
2.2.	Vojaški mirnodobni invalidi	893	857	95,97	27,97
2.3.	Civilni invalidi vojne	837	781	93,31	25,49
2.4.	Invalidi iz agresije na Slovenijo 1991	93	92	98,92	3,00
2.5.	Družinski člani umrlih invalidov	979	861	87,95	28,10
	SKUPAJ	3.392	3.064	90,33	100,00
3.	VOJNI VETERANI 1991				
3.1.	Teritorialna obramba	38.838	38.270	98,54	64,20
3.2.	Policijski veterani	8.205	8.205	100,00	13,76
3.3.	Narodna zaščita	6.305	6.075	96,35	10,19
3.4.	Obvezniki delovnih dolžnosti	3.974	4.018	101,10	6,74
3.5.	Drugi sodelavci	3.072	3.044	99,09	5,11
	SKUPAJ	60.394	59.612	98,71	100,00
4.	ŽRTVE VOJNEGA NASILJA				
4.1.	Taboriščniki	1.119	995	88,92	2,72

¹⁶ V dvajsetih letih sodelovanja Republike Slovenije v MOM je sodelovalo preko 11.200 pripadnikov vojske, okoli 600 pripadnikov policije in preko 40 CFS.

4.2.	Zaporniki	405	358	88,40	0,98
4.3.	Izgnanci	10.616	9.875	93,02	26,96
4.4.	Interniranci	841	738	87,75	2,01
4.5.	Delovni deportiranci	452	375	82,96	1,02
4.6.	Begunci in pregnanci	11.435	10.817	94,60	29,53
4.7.	Ukradeni otroci	314	275	87,58	0,75
4.8.	Prisilni mobiliziranci	1.076	828	76,95	2,26
4.9.	Otroci padlih pripadnikov NOB	12.199	11.431	93,70	31,21
4.10.	Otroci likvidiranih staršev po enotah NOB	730	696	95,34	1,90
4.11.	Internirani bivši primorski italijanski vojaki	16	13	81,25	0,04
4.12.	Begunci zaradi delovanja v NOB idr.	238	227	95,38	0,62
SKUPAJ		39.441	36.628	92,87	100,00

Vir: MDDSZEM, 2017.

S predstavljenim smo pred izzivom **ugotavljanja in prikazovanja števila veteranov in članstva v DVO**. Izpostavljamo, da natančnega števila veteranov v slovenskih DVO, ni možno ugotoviti, zaradi postopka dostopa do javnih in osebnih podatkov. Jasno je, da števila vojnih veteranov ni možno enačiti s številom članov v DVO, zlasti če te organizacije včlanjujejo tudi osebe, ki nimajo veteranskega ali invalidskega statusa, kar ni v nasprotju z zakonom o društvih. Poleg tega se v DVO veteransko članstvo prepleta in posledično glede števila celo podvaja. Rast članstva v društvih je možno prikazovati kot razvoj društev in zvez na eni strani, pa tudi kot rast števila veteranov v Sloveniji na drugi. Povečanje števila veteranov je možno pripisati tudi temu, da je Zakon o veteranih leta 2006 uvedel 14 novih kategorij veteranov. Tu pa je še posebnost, da po podatkih pristojnega ministrstva (MDDSZEM) od leta 1996, ko je bil sprejet prvi zakon o veteranih osamosvojitvene vojne, ni bil uveden niti en postopek preverjanja statusa veteranov zaradi goljufije. Prav tako ni bil zato nikomur odvzet status veterana. V preglednici 3. prikazujemo število društev in članov obravnavanih DVO v Sloveniji in zbrane podatke o številu veteranov v njih.

Preglednica 3: Pregled števila društev, članov DVO in veteranov s statusom na dan 31. 12. 2016.

ZŠ	Naziv DVO	Število društev	Število članov	Veteranov s statusom	Vojnih invalidov s statusom	Opomba - dvojno štetje
1.	ZDGM	25	1489	6 %		94

2.	TIGR	1	1137	47 %		536
3.	ZZB	82	42000	9667		
4.	ZDVIS	14	2973		2160	
5.	ZDCIVS	6	1005		904	
6.	ZVVS	57	24500	13600		
7.	ZPVDS	12	6268	5103		
8.	MORiS ¹⁷	30	3350	730		
9.	ZSČ	52	7740	60 %		4650
SKUPAJ		279	90462	29100	3064	6010

Iz preglednice je razvidno, da ima devet DVO v Sloveniji skupaj skoraj 90500 članov, od tega po naši oceni tretjino z veteranskim in invalidskim statusom. Primerjava podatkov o statusih vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja pa pokaže, da je v Sloveniji konec lanskega leta bilo 70.725 oseb s statusom od tega je polovica teh organiziranih tudi v ustreznih DVO in dodatno še 36.628 oseb s statusom žrtve vojnega nasilja¹⁸.

Sklenimo našo razpravo z odgovorom na postavljeno vprašanje, ali potrebujejo ali ne veteranske organizacije. Kot del pozitivnega odgovora v proučevanem primeru je dejstvo, da ima vojno veteranstvo na Slovenskem preko 140 letno tradicijo in zgodovinsko dinamiko v obeh svetovnih vojnah in ob koncu hladne vojne ter najmanj štirikratno spreminjanje državnih ureditev in prehajanja veteranov in skrbi za njihove pravice, zdravstveno in socialno zaščito iz ene v drugo. Glede na razpravo bi lahko zaključili, da veteranske organizacije potrebujemo, še zlasti, ker so tudi domoljubne, in predstavljajo pomembno vez med civilno družbo in nacionalno varnostnim sistemom Republike Slovenije.

Sklep

V predstavitvi ugotovitev iz proučevanja in analize DVO v slovenskem primeru smo nanizali značilnosti, ki sodijo v uresničevanje tako funkcionalnega kot tudi socialnega imperativa generacij slovenskih veteranov. Dve ministrstvi skrbita za podporo financiranja DVO s strani države, te pa uresničujejo javni interes na sedmih javnih področjih ki so v pristojnosti petih ministrskih resorjev. Od nekaj

¹⁷ Število članov se nanaša na dan 7. april 2017 (Vaš, 2017, str.6).

¹⁸ Teh oseb je na dan 31.12. 2016 bilo skupaj 107.353 ali 5,2 odstotka prebivalcev Slovenije.

čez 90 tisoč članov v 279 društvih obravnavanih zvez je po naši oceni okoli tretjina vojnih veteranov in vojnih invalidov ter civilnih poškodovancev zaradi vojne. Slovenske DVO so močno usmerjene v domoljubje in raziskava kaže, da se ta značilnost z zmanjševanjem števila veteranov krepi v korist drugih članov v društvih. To označujemo kot premik od veteranskih sestavin funkcionalnega imperativa k domoljubnim. Navedeno pa se skupaj z drugimi dejavniki v slovenskem primeru odraža v tem, da ni možno postaviti jasne ločnice med veteranskimi in domoljubnimi organizacijami, čeprav je veteranski status s strani države javno priznana kategorija.

V razpravi smo predstavili tudi ostale značilnosti slovenskega primera, ki potrjujejo hipotezo, da je struktura in delovanje slovenskih organizacij na področju vojnega veteranstva in vojnih invalidov specifična in zgodovinsko pogojena z izrazito tranzicijskimi značilnostmi. Posebej smo opozorili na problem politizacije, poskuse razbijanja organizacij, potvarjanja zgodovinskega spomina, na kar so veterani zelo občutljivi. Pa tudi na to, da v slovenskem primeru ne moremo govoriti o pozitivnih primerih povezanih s spravo. Opozarjamo na pojave, ki prispevajo k eroziji domoljubja, zato so vedno bolj v ospredju pričakovanja javnosti in DVO od državnih predstavnikov in institucij kot zaščitnikov vrednot in izhodišče, za še bolj uspešno delovanje DVO.

Literatura

- Barle Lakota, Andreja (ur.), Rustja, Erika (ur.), Jug, Janez (ur.), 2006. Državljska in domovinska vzgoja : zbornik. Slovenska Bistrica: Beja.*
- Čas, Tomaž, 2009. Domoljubje in milica oziroma policija v obdobju osamosvojitvenih procesov. Bilten Slovenske vojske, 11 (4), str. 175-182.*
- Kladnik, Tomaž (ur.) 2009. Pogovori pri predsedniku republike, Domoljubje : Ljubljana, 22. junij 2009. Ljubljana: Defensor, 103 str.*
- Kladnik, Tomaž (ur.), 2010. Pogovori pri predsedniku republike, Domoljubje in mladi : Vače, 15. december 2009. Ljubljana: Defensor, 119 str.*
- Kymlicka, Will, 1999. Education for citizenship. The School Field 10 (1/2).*
- Lipič Ladislav, 2017. Domoljubje in vojni veteran. Murska Sobota: ZVVS.*
- MDDSZEM, 2017. Podatki o kategorijah veteranov in žrtev vojnega nasilja 2015 in 2016.*
- Podržaj Janez, 2017, O KoDVOS, Ljubljana: ZDVIS.*

Putnam, Hilary. 2002. *Must We Choose between Patriotism and Universal Reason?. V: Martha Craven Nussbaum, Joshua C., For love of country: debating the limits of patriotism.* Boston: Beacon Press.

SAZU. 2000. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana. Ljubljana: DZS.

Spletna stran TIGR. <http://www.tigr-drustvo.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran ZDCIVS. <http://www.zdcivs-zveza.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran ZDGM. <http://zvezadgm.javno.si/index.php>. 7.4. 2017.

Spletna stran ZDVIS. <http://www.zdvis.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran ZSČ. <http://www.zsc.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran Zveze MORiS. <http://www.zvezamoris.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran ZVSO. <http://www.vso.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran ZVVS. <http://www.zvvs.si/>, 7.4. 2017.

Spletna stran WVF. <http://www.wvf-fmac.org/>

Spletna stran ZZB-NOB. <http://www.zzb-nob.si/kdo-smo/o-nas/>, 7.4. 2017.

Statut ZDCIVS. <http://www.zdcivs-zveza.si/ozvezi.html>, 7. 4. 2017.

Statut ZDVIS. http://www.zdvis.si/uploads/statut%20ZDVIS_27_3_2014.pdf, 7. 4. 2017.

Statut ZPVDS. <http://www.zdruzenje-sever.si/>, 7. 4. 2017.

Statut ZVSO. <http://www.vso.si/index.php/vso/statut>, 7. 4. 2017.

Statutarna pogodba ZDGM. <http://zvezadgm.javno.si/index.php/o-zvezi-dgm/statutarna-pogodba>, 7. 4. 2017.

Šteiner, Alojz in Čas, Tomaž, 2017. Slovenske DVO : raziskava - delovna verzija 7.4. 2017.

TIGR, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Sežana: TIGR Primorske.

Vaš, Peter, 2017. Predstavitev Zveze društev klubov MORiS. Kočevska reka: ZDK.

Veliki ugankarski slovar, 1993. Ljubljana: Založba mladinska knjiga.

Zakona o vojnih veteranih (uradno prečiščeno besedilo ZVV-UPB2) <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/73723>, 7. 4. 2017.

ZDCIVS, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZDCIVS.

ZDGM, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZDGM.

ZDVIS, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZDVIS.

ZPVDS, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZPVDS.

ZSČ, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZSČ.

ZVVS, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZVVS.

ZZB, 2016, Predstavitveno gradivo (dopolnitev 4/2017) Ljubljana: ZZB

Upokojeni generalmajor dr. **Alojz Šteiner** je doktor znanosti s področja obramboslovja. Diplomiral je na obramboslovju na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, magistriral na Industrijskem kolidžu oboroženih sil na National Defense University v Washingtonu, ZDA, doktoriral pa s temo Transformacija oboroženih sil po koncu hladne vojne – primer Slovenske vojske na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Njegovi strokovni in znanstveni prispevki so pretežno s področja razvoja in spreminjanja oboroženih sil. V slovenskih obrambnih silah je bil zaposlen od februarja 1979 do januarja 2014. Sedaj je predsednik Zveze slovenskih častnikov.

Dr. **Tomaž Čas** je upokojeni pomočnik načelnika slovenske milice in nekdanji državni sekretar na Ministrstvu za obrambo. Je magister pravnih znanosti in doktor obramboslovja, izredni profesor za varnostni sistem na Evropski pravni fakulteti, Fakulteti za državne in evropske študije, Fakulteti za varnostne vede, Višji šoli v Šolskem centru Kranj in na Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d. o. o. Njegovi strokovni in znanstveni prispevki obsegajo več kot 350 enot s policijske, zasebno varnostne, varnostno obrambne in druge varnostno nadzorstvene dejavnosti. V organih za notranje zadeve oziroma v policiji je bil zaposlen od leta 1971 do 2000 in od leta 2000 do 2005 na Ministrstvu za obrambo. Bil je tudi dekan višje in visoke šole za notranje zadeve in član senata Univerze v Ljubljani. Sedaj je predsednik Združenja Sever.